

SPRAVODAJ NEZÁVISLÉHO ZDRUŽENIA EKONÓMOV SLOVENSKA

SILOČIARY

Odborný
mesačník
o ekonomike
a politike

Február
2008
číslo 2
ročník VI.

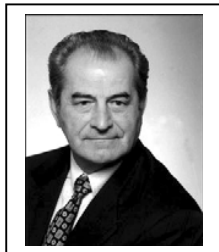

Z OBSAHU

Úvodné slovo /2/
Makroekonomika /2/
Zahraničie /3/
Osobnosti /5/
Mladí a veda /6/
Názory /7/

Úvodné slovo

Pozoruhodný aj inšpiratívny Davos 2008

Stúpajúca váha poznatkov zo zasadania Svetového ekonomického fóra – SEF vo švajčiarskom Davose i pozoruhodný program prilákali tohto roku okolo dva a pol tisíca účastníkov. Významní ekonómovia, politici, podnikatelia, no stále hojnejšie aj iné profesie, vrátane prominentných umelcov z celého sveta tu majú príležitosť vysunúť svoje idey i svoju príslušnosť do vzájomných úvah a aj do médií, ktorých prostredníctvom sa šíria do všetkých kútov našej planéty.

Program, obsah rokovaní a diskusií tohtoročného zasadnutia Fóra je čiastočne odlišný od bezprostredne predchádzajúcich. Okrem úvah o tendenciách a problémoch dlhodobého globálneho charakteru (globalizácia, informatizácia, posun centier dynamizácie rozvoja svetovej ekonomiky k Pacifiku, resp. na africký kontinent a i.), o ktorých sme našich čitateľov priebežne informovali, tlačia sa do popredia odozvy na závažné aktuálne problémy svetovej ekonomiky a celého ľudstva. Nie sú to len rozsiahle medzinárodné, či vnútroštátne konflikty (vrátane Kosova). Do širšej pozornosti sa dostáva ekonomika Spojených štátov amerických, presnejšie stále markantnejšie prejavy finančnej krízy, ktorej dôsledky by mohla pociťiť aj značná časť svetového hospodárstva. Slabnúcemu finančnému sektoru i americkému doláru musí pomáhať Americká centrálna banka. Známeho finančníka G. Sorosa to viedlo k úvahám o doznievaní 60-ročnej dominancie USD ako svetovej meny. Isté echo tohto vývoja bolo možné v Davose vycítiť aj z jemných replík zakladateľa SEF profesora K. Schwaba a ministerky zahraničných vecí USA C. Riceovej?

Na druhej strane, práve na tomto fóre múdrych hláv aj movitých osobností sa venovala pozornosť ľahúňom, či, zvykľejšie, generátorom dynamiky svetovej ekonomiky: Číne, Indii a aj Ruskej federácii. Dynamiky, ktorá dva i viacnásobne prevyšuje dynamiku priemyselne najvyspelejších ekonomík sveta. A, čo je ešte dôležitejšie, oveľa vyššími tempami sa už po viac rokov znižuje priepasť vo vzdelaní i aplikácii vyspelých technológií. Prízvukujú to i Nobelovou cenou ovenčené hlavy Východu i Západu. Logickým dôsledkom takého vývoja sú hlasy súzvuku vo volaní po efektívnejšej medzinárodnej spolupráci (innovation through collaboration).

Vyššie spomenutý vývoj sa odráža aj v silnejúcich prúdoch štátnych, resp. súkromnoštátnych investičných fondov. Po Singapúre, Taiwane, Hong Kongu a arabských petrodolároch nastúpili smerom západným aj čínske, indické aj ruské štátne investičné fondy. A po počiatočných obavách sa ukazuje, že bez ich prílivu by životaschopnosť

viacerých odvetví amerického hospodárstva bola nemysliteľná.

Nie som a nie sme prívržencami bezduchého preberania vzorov. Ale tohto roku chceme v plnej miere priblížiť čitateľom v tomto čísle SILOČIAR a internetových informácií NEZES poznatky z tohtoročného rokovania Svetového ekonomického fóra. V plnom presvedčení, že môžu byť prínosnou inšpiráciou tak pre podnikateľskú sféru, akademickú obec, ako pre politikov, umelcov i pre širokú verejnosť. A, možno pohnú kompetentných, aby, podobne ako svojho času prezident SR a podpredseda vlády SR, využili davoské fórum na dôstojnú prezentáciu ochoty a spôsobilosti Slovenskej republiky a jej občanov byť aktívnymi partnermi v medzinárodných vzťahoch.

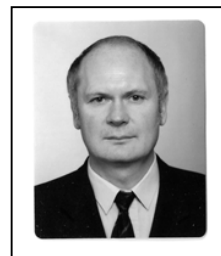
Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Rezervované pre makroekonomiku

Globálna finančná kríza v pozadí Svetového ekonomického fóra v Davose.

V úvodný deň Svetového ekonomického fóra v Davose boli zakladateľom tohto fóra Klausom Schwabom menované tri témy, ktorými by sa malo toto stretnutie zaoberať, klimatické zmeny, nedostatok vody a terorizmus. Hlavnou témou summitu sa však hneď v prvý deň stala globálna finančná kríza, ktorú mnohí označili za najväčšiu od druhej svetovej vojny.

Podľa generálneho riaditeľa spoločnosti Coca-Cola Nevillea Isdella existuje 50-percentné riziko, že ekonomika USA spadne do recesie. Vážnosť existujúcej finančnej krízy vyvolala pochopiteľne dosť aj odlišných názorov na rozsah jej určenia a tým samozrejme aj na možnosti riešenia.

Niektorí experti si myslia, že by prípadná recesia americkej ekonomiky nemala mať na zvyšok sveta taký veľký vplyv ako kedysi, a to vďaka silnému rastu rozvojových štátov, najmä Číny a Indie.

Finančník George Soros v Davose uviedol, že súčasná kríza svedčí o presune sily a moci z USA na rastúce ekonomiky Číny a Indie. Podľa prieskumu poradenskej firmy PriceWaterhouseCoopers iba 35 % amerických manažérov je optimistických, pokiaľ ide o budúce ekonomické podmienky, v Európe je to 44 %. V Číne je spokojných 73 % riadiacich manažérov s podmienkami na podnikanie, v Indii až 90 %.

Ministerka zahraničných vecí **Condoleezza Rice** vo svojom vystúpení odmietla obavy o zásadnom oslabení amerického hospodárstva. „Americké hospodárstvo je schopné záťaže, jeho štruktúra je zdravá a jeho hospodárske základy sú z dlhodobého hľadiska zdravé“.

V diskusii o vývoji americkej ekonomiky sa napriek slovám ministerky zahraničných vecí takmer dve tretiny z vyše 2 tis. účastníkov zhodli na tom, že centrálné banky stratili kontrolu nad súčasnou ekonomickou situáciou.

Podľa niektorých bankových odborníkov sa kríza prenáša do Európy prostredníctvom angažovanosti niektorých bánk v Spojených štátoch amerických a oslabením dôvery medzi bankami, čo spôsobuje zdražovanie zdrojov bánk. Pokiaľ ide o medzinárodnú finančnú krízu, účastníci fóra sa zhodli na tom, že treba vytvoriť nové kontrolné mechanizmy a nástroje, aby utlmili jej následky, ktoré môžu viesť až k recesii svetovej ekonomiky.

Podľa guvernéra Národnej banky Slovenska (NBS) Ivana Šramka je finančná kríza vo svete vážna, no slovenské banky sú bez rizika. Krízu v USA podľa neho spôsobili nízke štandardy poskytovania úverov, ktoré viedli k tomu, že vzrástol počet ľudí neschopných splácať svoje záväzky. V Európe ako aj na Slovensku banky nemajú problém so solventnosťou klientov.

Slovenský bankový sektor sa však podľa guvernéra priamo neangažuje v cenných papieroch, ktoré utrpeli straty. Banky na Slovensku podľa neho koncentrujú svoje aktíva aj zdroje na domáci sektor, pričom ako dodal, slovenský bankový sektor problémy s likviditou nemá. Podľa guvernéra nie je pritom v súčasnosti cítiť ani problémy materských spoločností, ktoré vlastní slovenské banky.

Šéf Medzinárodného menového fondu Dominique Strauss-Kahn sa k problému finančnej krízy vyjadril tak, že svetová ekonomika sa dostala do zložitej situácie, keďže finančná kríza má negatívny vplyv na reálnu ekonomiku. Ani rozvíjajúce sa trhy nie sú imúnne voči spomaleniu rastu rozvinutých krajín. Podľa Strauss-Kahna aj Čína a ostatné rýchlo rastúce ekonomiky skôr alebo neskôr pocítia následky turbulencií na finančných trhoch a úverovej krízy, ktoré spôsobil prepád hypotekárneho trhu v USA.

Podľa MMF v minulosti viedlo spomalenie rastu amerického hospodárstva o 1 % k zníženiu rastu rozvíjajúcich sa ekonomík o 0,5 % až 1 %, v závislosti na intenzite obchodných a finančných prepojení s USA.

Upozornil na to, že zrušenie väzby medzi rýchlo rastúcimi krajinami, ako je India a Čína, a Západom je ilúzia. "Rozvíjajúce sa trhy sa musia pripojiť k

priemyselným štátom v spôsobe, ako reagovať makroekonomickou a regulačnou politikou. Dodal, že súčasná situácia vyžaduje globálne riešenia a upozornil na to, že vzájomná spolupráca je najväčšou šancou na dosiahnutie ekonomickej stability. "Žijeme v globalizovanom svete a globálne problémy vyžadujú globálne riešenia."

Na zaver možno povedať, že finančná kríza je skutočne veľmi vážna už aj preto, že nielen jednotliví odborníci, ale aj známe svetové osobnosti, ktorí boli v článku citovaní, majú na problém tak odlišné názory.

Ing. Ondrej Barič, PhD.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Čína stúpa nezadržateľne k vrcholu toptriády

Pred pár rokmi – ešte na prelome storočí – sme pri zmienke o mohutnom nástupe Čínskej ľudovej republiky k vrcholom svetového hospodárstva zaznamenávali spochybňujúce komentáre, či prinajlepšom zhovievavé úsmevy nad názorom, že ekonomika najľudnatejšieho štát sveta má šance do polovice storočia predrať sa do predných línií svetového hospodárstva.

Pozície terajšej ekonomickej vrcholovej triády: **USA: Európska únia: Japonsko** sa zdali a mnohým ešte zdajú neotrasiteľné.

No už o pár rokov, keď som hovoril o roku **2035** v duchu nižšie uvedeného grafu, vychádzajúceho z novších európskych i čínskych materiálov, J. E. ambasádor Číny v Bratislave sa mierne pousmial, že to nemusí byť konečný horizont tohto trendu vo svetovej ekonomike.

Aká je situácia na začiatku roka 2008?

Niektoré poznatky o tomto geoeconomicom megatrende sme prezentovali v predchádzajúcich aj v iných článkoch tohto čísla SILOCIAR. Tu sa pokúsime podrobnejšie „posvietiť“ na fakty, ktoré nás môžu priviesť k objektívnejšiemu poznaniu o opodstatnenosti očakávaní v prolongácii dynamického stúpania čínskej ekonomiky k vrcholu svetového hospodárstva. Najmä teraz, keď sa predpokladá, že isté problémy ekonomiky USA sa odrazia i v ďalších ekonomických komplexoch a regiónoch.

Podľa Správy OECD z roku 2005 udivujúci medziročný ekonomický rast Číny za posledných 20 rokov dosahuje v priemere až 9,5 %. A nič nenasvedčuje tomu, že by sa tento rast mal v najbližšej dobe

výraznejšie spomaliť. Podľa analýz OECD by teda ekonomika Číny mohla predstihnúť väčšinu západných ekonomík už v priebehu piatich rokov. A čo je pre mnohých ekonómov a ešte viac politikov stále udivujúce je to, že, podľa správy OECD, ktorá sa podrobne zaoberá ekonomikou Číny, je povšimnutia hodné to, že až polovica príjmov ekonomiky pochádza z *privátneho sektora, ktorý v súčasnosti vytvára v najľudnatejšom štáte sveta najviac nových miest. Pritom, hoci sa hospodárstvo Číny vyznačuje najrýchlejším rastom a aj transformáciami zásadného charakteru, existuje tam stále priestor na rozvoj a medzinárodnú spoluprácu v kľúčových oblastiach ekonomiky.*

Čína je dôležitým obchodným partnerom viacerých štátov Európskej únie. EÚ má však s ňou *trvalo negatívne saldo obchodu*. Európsko-čínske ekonomické vzťahy nie sú bezproblémové. Európania obviňujú čínsku stranu z dumpingových praktík pri vývoze niektorých druhov tovaru. Čínski predstavitelia kritizujú EÚ za nezákonné prekážky slobodnému obchodu. No snahy európskych ekonomík i Číny o ich zlepšenie sú evidentné.

Za zamyslenie tu stojí stanovisko Veľkej Británie k uvedenému megatrendu expanzie Číny, ktoré začiatkom tohto roka dosť jednoznačne prezentoval *premiér J. Brown*. Na rokovaní so svojimi partnermi v Pekingu (TASR 19. januára 2008) konštatoval, že *čínsky štátny investičný fond, China Investment Corp (CIC), disponujúci kapitálom 200 miliárd USD (takmer 4,9 bilióna slovenských korún) by mohol poskytnúť významný impulz pre britské podnikanie*. Na rozdiel od predstaviteľov iných štátov, Briti z takýchto štátnych fondov Číny nemajú obavy, keďže má pôsobiť úplne nezávisle od čínskej vlády. Je to v mnohom poučné aj pre nás, no najmä pre niektorých našich rigidných liberalizátorov, že britskí ekonómovia a podnikatelia pokladajú aj štátne investičné fondy za príležitosť dynamizovať svoju ekonomiku. V záujme toho presvedčajú Číňanov, že Londýn by bol najlepším miestom pre otvorenie prvej zahraničnej kancelárie CIC.

Veľká Británia prezentovala aj ďalší ambiciózný zámer: výrazne urýchliť rast zahraničného obchodu s Čínou. Ten by sa mal do roku 2010 zvýšiť o vyše 50 %! T. zn. z 37 miliárd USD v roku 2007 na 60 miliárd USD už v r. 2010.

Z druhej strany, Británia ponúka Číne spoluprácu vo finančných službách (britská burza London Stock Exchange (LSE) už otvorila zastúpenie v Pekingu), budovaní infraštruktúry, pri smerovaní k vysoko kvalitnej finálnej výrobe v energetike a v železničnej doprave.

Je teda zrejmé, že uvedené a mnohé ďalšie kroky na výrazné rozšírenie hospodárskej spolupráce veľkých, ale i menších ekonomík Európy a ďalekovýchodnej Ázie budú mať nielen priamy ekonomický, ale aj demonštračný efekt a pozitívne ovplyvnia rozvoj svetového hospodárstva i v budúcej dekáde.

Ladislav Lysák, DSc, exveľvyslanec SR v Indii a i.

Medzinárodné politické vzťahy

Američania už nástupcu Geoga W. Busha hľadajú

Slovenskú republiku i Spojené štáty americké čaká v januári 2009 významná zmena. Slovensko by sa malo definitívne stať členom eurozóny a prijať spoločnú európsku menu za svoje platidlo. Ide o udalosť, ktorá bezpochyby ovplyvní život obyvateľov krajiny. Verme tomu, že v prevažnej miere len pozitívne. V každom prípade sa však týka len približne 5, 4 milióna obyvateľov malej krajiny v strednej Európe.

Zmena, ktorá nastane v USA sa však či už priamo alebo nepriamo dotkne viac ako 6 miliárd obyvateľov planéty. Na čelo jedinej súčasnej supervelmoci sa postaví nový líder a jeho kroky, ako i kroky jeho tímu bezpochyby poznačia koniec tohto a začiatok budúceho desaťročia.

Odchádzajúci americký prezident zanechá rozhodne rozpačitý dojem. A to tak doma ako i vo svete. Irak, Afganistan, Palestína, sporný výklad zásad medzinárodného práva, boj s terorizmom, Irán, Severná Kórea, potreba vyjasnenia vzťahov s EÚ či Ruskom, úloha OSN, postupná strata prestíže vo svetovej verejnej mienke, ekonomická kríza v krajine, imigračná, školská či zdravotná reforma. To sú len niektoré otázky, na ktoré už George W. Bush pravdepodobne nedá definitívnu odpoveď a zastihnú tak jeho nástupcu. Mnohé z týchto výziev a začiatok ich riešenia sa však bude definitívne spájať práve s menom George W. Busha. Budúcnosť ukáže, či bol ním naštartovaný proces správny. Avšak úprimne, ako reálne bojovať s terorizmom? Sú Afganistan či Palestína vôbec v krátkodobom horizonte riešiteľné problémy? Vyhol by sa iný prezident ekonomickej recesii? Aká je vhodná politika voči Iránu, Iraku či Severnej Kórey? Zachoval by sa iný americký prezident po 11. septembri 2001 inak? Na strane druhej, rozporuplný prístup Bushovej administratívy k zásadám medzinárodného práva, či k OSN naráža na oprávnenú kritiku. Argument, že ostatní vplyvní (regionálne alebo globálne) hráči sa správajú podobne neobstojí, nakoľko USA strácajú významný tromf. A kto by ho mal držať, ak nie demokratická krajina, supervelmoc, rešpektujúca občianske slobody a rovnosť?

Zdá sa, že v súčasnosti sa počet reálnych kandidátov, ktorí sa budú o post amerického prezidenta uchádzať, definitívne zúžil na tri mená. Ide o republikána Johna McCaina a demokratov Hillary Clintonovú a Baracka Obamu. V čase uzávierky tohto čísla boli podľa zverejňovaných prieskumov ich šance viac menej vyrovnané.

Je stále otvorené, či bude pokračovať éra republikánov, alebo dôjde v americkej politike k skutočnej revolúcii a lídrom veľmoci číslo jedna sa stane žena prípadne Afroameričan (i keď z radov demokratov sa ozývajú hlasy pripúšťajúce možnú kandidatúru Al Gora, v prípade, že by sa na zjazde Democratickej strany

v auguste nepodarilo získať Hillary Clintonovej a ani Barackovi Obamovi väčšinu hlasov delegátov). Vzhľadom na charakter kampane je rovnako otáznou, či by Hillary Clintonová a Barack Obama, mohli vytvoriť prípadný tandem prezident/ka – viceprezident/ka.

Republikánsky kandidát, charizmatik veterán vojny vo Vietname, John McCain je spomedzi favoritov jediným zástancom zotrvania americkej prítomnosti v Iraku. Je však i hlasným odporcom metód využívajúcich mučenie či ponižovanie väzňov, väzňov na Guantanáme z toho nevynímajúc. Naopak, angažuje sa za prijatie legislatívy, ktorá by neľudské zaobchádzanie všetkých väzňov definitívne zakázala. V jeho neprospech hrá možno vek. Do úradu by totiž nastúpil ako 72 ročný. Nakoľko nomináciu republikánov má už de facto vo vrecku, hľadá prípadného viceprezidenta – často sa v tejto súvislosti spomína bývalý guvernér štátu Massachusetts Mitt Romney, či súčasný floridský guvernér Charlie Crist.

Bývalá prvá dáma a senátorka za New York Hillary Clintonová nie je takisto bez šance, avšak spomedzi uvedených kandidátov pôsobí paradoxne najviac kontroverzne. Je spájaná so svojim manželom, ktorý má v krajine množstvo stúpencov, ale i zarytých odporcov. Podľa zverejnených prieskumov jej rezolútne odmieta dať hlas dokonca každý tretí Američan. Jej stranícky kolega Barack Obama jej zároveň často pripomína, že v tak citlivej záležitosti, akou je Irak, zmenila svoj postoj až dodatočne. Pôvodne inváziu podporovala. Hillary Clintonová však zdôrazňuje, že tak urobila na základe nepresných informácií, ktorými v čase hlasovania disponovala. V súčasnosti sa vyslovuje sa čo najskoršie stiahnutie. Medzi dôležité body jej agendy však patrí i boj za práva žien, či dostupnosť zdravotného poistenia pre čo najširšie vrstvy obyvateľov.

Barack Obama, ktorý sa stal pre Hillary Clintonovú vážnym súperom, je naopak jediným z favorizovanej trojice, ktorý inváziu do Iraku odmietal od počiatku a na svojom postoji trvá dodnes. Prioritou americkej vojenskej angažovanosti mala byť podľa jeho slov stabilizácia Afganistanu. A hoci na začiatku kampane častokrát zaznievali hlasy spochybňujúce jeho šance, je dnes jasné, že oslovil široké vrstvy voličov (predovšetkým mladých Američanov) a i jeho zásluhou je záujem o prezidentské voľby v USA výraznejšie vyšší ako v minulosti.

Nech sa stane novým prezidentom USA ktokoľvek z vyššie uvedených kandidátov, nečakajme prílišnú zmenu v orientácii americkej zahraničnej politiky. USA majú svoje národné záujmy medzi ktoré bezpochyby patrí boj proti terorizmu, energetická bezpečnosť krajiny, či oživenie americkej ekonomiky. Napriek (veľakrát len lacnej a populistickej) kritike niektorých krokov americkej zahraničnej politiky zo strany časti európskych lídrov je úlohou politikov na oboch stranách Atlantiku pracovať na tom, aby prioritou americkej zahraničnej politiky ostalo i posilňovanie transatlantickej spolupráce.

Oslabenie NATO, resp. strata dôvery medzi USA a členskými krajinami EÚ by boli prehrou pre všetky

zainteresované strany, vrátane americkej. Dôsledky takejto prehry by však nepocítili len politici vo volebnom výsledku (čo je vždy len druhoradé), ale i občania v kvalite svojho života.

Záverom snáď už len treba pripomenúť, že základom humanistických hodnôt, na ktorých euroatlantická civilizácia stojí, a za ktoré sa oplatí bojovať, sú úcta k človeku, jeho životu a rešpektovanie ľudskej dôstojnosti. V prípade, že sa s nimi naplní stotožnia nový líder USA a aj jeho európski kolegovia, potom sme my Európania, ale i obyvatelia USA najmenej polovicu z našej budúcnosti už vyhrali.

PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.

Osobnosti

Richard Stone

V roku 1984 získal Nobelovu cenu za ekonómiu Angličan Richard Stone. Podľa švédskej Kráľovskej banky za jeho zásadný prínos do rozvoja systémov národných účtov čím sa výrazne zlepšila základňa pre empirickú ekonomickú analýzu.

Stone sa narodil 30. augusta 1913 v Londýne, zomrel 6. decembra 1991. Navštevoval školu vo Westminsteri v rokoch 1926 – 1930. Jeho otec Gilbert bol obhajcom a chcel, aby sa obhajcom stal aj jeho syn, preto poslal mladého Richarda na túto školu. Výsledkom bolo, že Stone získal základy matematiky, ktorá ho však nudila a radšej ako matematické modely zostavoval modely vlakov a lodí. V roku 1930 bol G. Stone menovaný za sudcu súdu v indickom Madrase, Richard tak strávil rok medzi strednou a vysokou školou v Indii. V rokoch 1931 – 1935 študoval v Cambridge právo. Po dvoch rokoch štúdia však prešiel na ekonómiu. V tom čase svetom zmietala Veľká hospodárska kríza a mladý Stone si myslel, že keď lepšie pochopí ekonómiu, môže pomôcť svetu z tejto krízy a spraviť z neho lepšie miesto pre život. Keďže na škole, kde Stone študoval, neboli žiadni ekonómovia, poslali ho na Kings College k ekonómovi Richardovi Kahnovi. Okrem tohto teoretika ekonómie sa tu zoznámil aj s Colinom Clarkom, ktorý viedol kurzy štatistiky. Pravdepodobne najvýznamnejší z jeho učiteľov bol J. M. Keynes, ktorý v tom čase viedol kurzy ku svojej knihe „Všeobecná teória zamestnanosti, úroku a peňazí“. Stone dostal pozvanie do jeho Klubu politickej ekonómie, kde sa zúčastňoval odborných rozpráv. Po ukončení štúdia vydával spolu so svojou manželkou mesačník „Trends“, v ktorom uverejňovali všetky ukazovatele britského hospodárstva od celkovej produkcie, zahraničný obchod až po maloobchodné ceny. Počas vojny pôsobil na Ministerstve ekonomiky vojny, kde zodpovedal za štatistiky v oblasti lodnej dopravy a ropy. Neskôr spolupracoval s J. Meadeom na prieskume britskej ekonomickej a finančnej situácie. Po ukončení vojny v roku 1945 sa stal vedúcim Katedry aplikovanej ekonómie v Cambridge. Hlavnou náplňou výskumu Richarda Stonea

sa stala analýza spotrebiteľského správania. Jeho prvým výstupom bola práca „The Analysis of Market Demand“, ktorá bola prednesená aj pred Kráľovskou štatistickou spoločnosťou a bola publikovaná v jej časopise. V posledných rokoch života sa venoval trom problémovým otázkam: sociálna demografia, prispôsobovacia metóda (ktorú aplikoval na britský systém národných účtov) a matematická simulácia modelov ekonomického rastu.

Redakcia

Mladi a veda

UNESCO

Predstava spoločnosti o UNESCO sa spája zväčša s problematikou kultúry. Je to dané tým, že bohatá činnosť UNESCO v tejto oblasti je dobre známa, pretože kampane na záchranu svetových kultúrnych pamiatok vzbudzujú u verejnosti značný

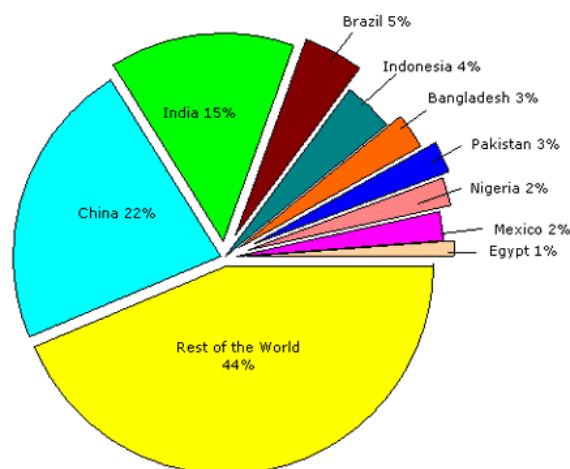
záujem. Pritom výdavky na plnenie programov týkajúcich sa kultúry tvoria približne iba tretinu.

Za nemenej významné sú považované aktivity UNESCO vo vzdelávaní. Na svete až dvadsať percent dospelých nevie čítať alebo písať. Toto číslo, je v dnešnej vzdelanostnej spoločnosti zarážajúce. Avšak s rastom ekonomicky vyspelých krajín, sa postavenie tých chudobných relatívne zhoršuje a vzdelanostná úroveň rastie veľmi pomalým tempom, pretože krajiny subsaharskej Afriky a mnoho ďalších rozvojových krajín bojujú dokonca s ešte závažnejšími problémami, ako AIDS, vysoká úmrtnosť detí a nedostatok potravín. Až v polovici krajín sveta nie je určená stratégia, ako vychovávať, vzdelávať a starať sa o deti. Pre rozvojové štáty je typický **začarovaný kruh chudoby**. Obsahom druhého Miléniového rozvojového cieľa OSN je **Dosiahnuť všeobecné základné vzdelanie**, to znamená zaistiť, aby všetci chlanci a dievčatá plne ukončili základné vzdelanie, a práve UNESCO po celom svete bojuje proti negramotnosti. UNESCO verí, že investície do ľudského kapitálu sú hybnou silou spoločnosti, preto podporuje projekty zamerané na vzdelávanie, prostredníctvom súťaží a grantov motivuje ľudí, aby sa pokúsili zlepšovať život celej spoločnosti. Pretože nie je pravda, že človek sám nič nezmôže. Ak sa spojí skupina ľudí pracujúcich na svojom ciele založenom na ušľachtilej myšlienke, výsledky sa dostavia. Ľudia dokážu všetko, je len na nás aký život a v akej spoločnosti budeme žiť.

Menej známe je, že aj na Slovensku pôsobí Slovenská komisia pre UNESCO, ktorej úlohou je okrem iného aj presadzovanie návrhov SR do Zoznamu svetového dedičstva a zoznamu UNESCO Pamäť sveta.

Pamäť sveta (Memory of the World) je celosvetovým programom, ktorý sa zaoberá evidenciou a ochranou vzácných, unikátnych a ohrozených dokumentov, fondov a zbierok jednotlivých štátov pomocou

Percentuálne vyjadrenie detí zapísaných do školy

digitalizácie. Do programu sa Slovenská republika zapojila v roku 1995 a v roku 1996 bol založený Slovenský výbor pre medzinárodný program Pamäť sveta.

Prvými projektami boli Iluminované kódexy knižnice Bratislavskej kapituly a Bašagičova zbierka islamských rukopisov. Oba výnimočné súbory dokumentov boli zaradené do svetového registra Pamäť sveta. Na podnet Slovenskej komisie pre UNESCO a Univerzitnej knižnice v Bratislave sa v apríli 2004 uskutočnilo zasadnutie výboru, ktorého cieľom aj iniciovanie nových projektov a nominácií. Na ďalšom zasadnutí sa výbor zhodol na nominácii a príprave dvoch nových projektov.

Predložený bol nominačný projekt „**Bartók Béla, Slovenské ľudové piesne**“, ktorý vypracovali manželka PhDr. Alica Elscheková CSc. a prof. PhDr. Oskár Elschek DrSc. z Ústavu hudobnej vedy SAV. **Obsahuje 3409 slovenských ľudových piesní a inštrumentálnych skladieb a 4500 textov slovenských ľudových piesní Bélu Bartóka.**

Ide o najväčšiu a najucelenejšiu zbierku slovenských ľudových piesní, pričom Bartók preukázal vynikajúcu znalosť slovenčiny, ktorá mu umožnila zapísať aj náročné piesňové texty. Toto dielo je vrcholným dielom európskej etnomuzikológie.

Slovenský výbor jednomyselne schválil, aby uvedený projekt predložila SR UNESCO ako svoj návrh na zápis do registra UNESCO Pamäť sveta. Zatiaľ však UNESCO Slovenské ľudové piesne Bélu Bartóka do svetového registra Pamäť sveta nezaradilo. Jednou z príčin mohlo byť aj prepúšťanie na Etnomuzikologickom oddelení, čím sa takmer zlikvidoval 50 ročný výskum v akadémii. Taktiež bol predložený maďarský projekt, a preto ani jeden z projektov neuspel. „Diskusia v UNESCO bola podľa informácií jej predsedu dlhá, no pre nás bezúspešná.“ Náš projekt nemal dostatočnú podporu. Je obrovská škoda, že Bartókovmu dielu nebola uznaná jeho náležitá hodnota, aj keď zaradenie do registra je skôr otázkou prestíže.

Slovenský výbor sa v budúcnosti opäť bude usilovať o zaradenie projektu do registra.

Bartókove piesne majú, bez ohľadu na uvedené, jedinečné miesto v našej histórii a kultúre. V januári roku 2008 vyšiel tretí zväzok Bartókovej zbierky aj s niekoľkými fotografiami, avšak celá kolekcia Bartókových fotografií vyjde až v štvrtom zväzku v prípade, že sa na to nájdú potrebné finančné prostriedky. *Kultúrny, ale aj ekonomický význam takéhoto kroku je nesporný aj z medzinárodného hľadiska.*

Natália Papinčáková, študentka Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Názory

ZÁUJMOVÁ SAMOSPRÁVA AKO VÝZNAMNÝ SUBSYSTÉM VEREJNEJ SPRÁVY S DÔRAZOM NA SOCIOLOGICKÝ ASPEKT STAVOVSKÝCH ORGANIZÁCIÍ.

Záujmová samospráva nepredstavuje ucelený, vnútorne usporiadaný systém či jednoznačne právno-politický inštitút (Škultéty, P. a kol.: Správne právo hmotné – všeobecná časť. Heuréka, Bratislava, 2002, s. 26.). Ako súčasť verejnej správy u nás mala záujmová samospráva v minulosti bohatú tradíciu. Bola predstavovaná najrôznejšími komorami, zväzmi, grémiami a spoločnosťami, a plnila vo verejnej správe významné poslanie. V súčasnosti sa do tohto pojmu zaraďujú všetky inštitúcie, ktoré svoju existenciu odvodzujú od združovacieho práva, a ktoré spája konkrétny spoločenský záujem. Základným prvkom je samosprávny spôsob ich vnútornej činnosti a úsilie o väčšiu či menšiu účasť na organizácii spoločenského a politického života. Z tohto vyplýva, že občania majú právo slobodne sa združovať, pričom na výkon tohto práva, nie je potrebné povolenie štátneho orgánu.

Inštitúcie vstupujúce do verejnej správy z oblasti záujmovej samosprávy sú svojou povahou veľmi rozmanité. Patria sem rôzne občianske združenia, spolky, spoločnosti, zväzy, kluby, odborové organizácie a iné korporácie (Srebalová, M. : Správni právo roč. XXXIX č. 4, vyd. Min. vnútra ČR, Praha 4, 2006, s. 252.).

Združenie vzniká registráciou, návrh na registráciu môžu podať najmenej tri fyzické osoby, z ktorých aspoň jedna musí byť staršia ako 18 rokov. Voľné združenia predstavujú najnižšiu formu záujmovej samosprávy, a vznikajú spontánnym prejavom skupiny osôb participovať na činnosti / Krajské spolky, hobby – kluby, a pod. I ich spoločným znakom je, že nie sú formálne – právne inštitucionalizované. Nie sú registrované, ich právne postavenie vyplýva z Ústavy Slovenskej republiky. Osobitnú a veľmi významnú kategóriu záujmovej samosprávy predstavujú profesiové inštitúcie, ktoré vznikajú a pôsobia ex lege a spravidla majú povinné členstvo a na ktoré sa viaže výkon určitých povolaní / nazývaných slobodné povolania /. Odlišujú sa však od

profesiových združení, ktoré nepôsobia ex lege a majú výhradne dobrovoľné členstvo / napríklad Asociácia súkromných lekárov, Spolok právnikov/.

Profesiové inštitúcie predstavujú stavovské organizácie združujúce vykonávateľov / príslušníkov / slobodných povolaní.

Vo svete neexistuje presná a všeobecne použiteľná definícia slobodných povolaní, čo je dané tým, že každá krajina prešla iným historickým a filozofickým vývojom a používala rôzne právne normy (Krchňák, Š.: Vstup do Európy – výzva pre slobodné povolania. Lekárnické listy. Bratislava, 2000, s. 11). Jedna z mnohých definícií príslušníkov slobodných povolaní definuje nasledovne: „Príslušníci slobodných povolaní podávajú na základe zvláštnej odbornej kvalifikácie osobne i s plnou zodpovednosťou a odborne nezávisle duševno – myšlienkové výkony v záujme ich zadávateľov a spoločnosti. Výkon povolania podlieha spravidla špecifickým odborným – právnym väzbám podľa miery štátneho zákonodarstva alebo autonómne stanoveného poriadku, určeného reprezentantom každého povolania, ktorý zabezpečuje, garantuje a ďalej rozvíja profesionalitu, kvalitu a buduje pocit dôvery k zadávateľovi. Hlavnými znakmi slobodných povolaní sú:

Vysoká profesionalita. Jednotlivý občan je v dnešnej masovej spoločnosti viac ako inokedy odkázaný na kompetentnú podporu slobodných povolaní. Pomáhajú, riadia a zastupujú vysokokvalifikovaným a neutrálnym spôsobom.

Závazky voči všeobecnému blahu. Na pleciach slobodných povolaní leží značná časť zodpovednosti za bezpečnosť zdravotnej starostlivosti, spravodlivosti, kultúry spoluobčanov. Príslušníci slobodných povolaní sú zvlášť zaviazaní všeobecným záujmom.

Prísna sebakontrola. Vysoké etické nároky na seba samého zaväzujú slobodné povolania k prísnej sebakontrola a zabezpečeniu kvality.

Vlastná zodpovednosť. Výkon činnosti u slobodných povolaní sa vyznačuje individuálnym zapojením každého člena takéhoto povolania s vlastnou zodpovednosťou, kde je pravidlom prevzatie rizika tým, že ho jednotlivec vykonáva individuálne.

Fungovanie stavovskej samosprávy v oblasti slobodných povolaní bolo vždy založené na dodržiavaní vysokej odbornosti, morálne – etických princípov, pričom práve stavovské organizácie niesli zodpovednosť za riadny výkon slobodného povolania.

Všeobecne možno slobodné povolania rozdeliť do štyroch skupín:

zdravotnícke – napr. lekári, lekárnici, veterinárni lekári, stomatológovia, logopédi, psychologovia
 právnické a hospodárske činnosti – napr. advokáti, notári, patentoví pracovníci, audítori, daňoví poradcovia, poradcovia podnikateľov
 technické a prírodovedecké činnosti – napr. architekti, inžinieri, biológovia, geológovia, geofyzici, mineralógovia

pracovníci kultúry – napr. umelci, pedagógovia, prekladatelia, spisovatelia, dizajnéri, reštaurátori, novinári

Profesiové komory združujúce fyzické osoby vykonávajúce činnosť stanovenú zákonom nadväzujú na tradíciu stredovekých cechov, ktoré v minulosti združoval najmä príslušníkov slobodných povolání, ale i mnohých iných významných profesií (Koudelka, Z.: Právní předpisy samosprávy. Linde, Praha, 2001, s. 235.). V niektorých profesiách zákon stanovuje povinnosť členstva v komore, bez ktorého uvedenú profesiu nemožno vykonávať. Ide o profesiové komory s povinným členstvom. Právnické osoby nesmú byť členom profesiovej komory, aj keď zákon umožňuje výkon určitej činnosti i právnickým osobám / napr. lekárenstvo /. Pri komorách, kde legálny výkon určitej profesie je spojený s nutnou príslušnosťou ku komore, zánik členstva v komore automaticky znamená zánik možnosti vykonávať danú profesiu. Profesiové komory bývajú nazývané stavovskými organizáciami. Hlavným argumentom vzniku a existencie stavovských organizácií je deklarovaná potreba prenosu niektorých regulačných, registračných a iných kompetencií z orgánov štátnej správy na stavovskú samosprávu. V zmysle tejto argumentácie je potom umožnené plniť stavovským komorám nasledujúce funkcie:

Prísne dbať na dodržiavanie morálno – etických a legislatívnych pravidiel zo strany ich členov. Na plnenie tejto funkcie majú k dispozícii legislatívou pridelené represívne právomoci. Orgán komory má v prípade vymedzeného porušenia pravidiel právo vylúčiť svojho člena zo stavovskej organizácie. Takéto rozhodnutia sú možné preskúmať súdom.

Sú garantom zvyšovania kvalifikácie svojich členov. Táto kompetencia má mimoriadny význam najmä v zdravotníckych profesiách.

Vedú register členov stavovskej organizácie.

Podmienkou prijatia za člena stavovskej komory je dostatočná kvalifikácia a dosiahnuté vzdelanie a v niektorých profesiách po absolvovaní odbornej skúšky.

Zástupcovia profesiových komôr sú členmi rôznych poradných orgánov, hodnotiacich a výberových komisií, zriaďovanými orgánmi verejnej moci.

Štátne orgány pri príprave zákonov zahŕňajú do pripomienkového konania v legislatívnom procese stanoviská stavovských komôr.

Komora nad príslušníkmi profesiového stavu vykonáva mocenské oprávnenia / výber poplatkov, kárna právomoc /. Komora je totiž orgánom verejnej správy a vo vzťahu ku

svojim členom v mocensky nadradenom postavení. Mocenské postavenie orgánov verejnej správy je prejavom ich právomoci a pôsobnosti (Srebalová, M. In. Škultéty, P. a kolektív.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty. UK. Bratislava, 2004, s. 73.). Mocenská činnosť komory je však regulovaná zákonom a proti rozhodnutiu stanovujúcemu povinnosti má každý právo na preskúmanie súdom. Na základe toho, že o príslušníkoch určitej profesie sa hovorí ako o stave, ako už bolo spomínané profesiové komory bývajú nazývané stavovské organizácie. Stav je sociálna skupina vnútorne spätá určitým právnym postavením v spoločnosti, týmto postavením je vymedzená voči iným spoločenským stavom. Pojem stavovská organizácia je plne zlučiteľný s našim ústavným poriadkom. Advokáti, notári, veterinárni lekári, lekárnici, daňoví poradcovia a iné profesie sú sociálnym stavom, ktorého členov spája výkon spoločnej profesie, ktorá nemôže byť vykonávaná nikým iným, a právne je ich postavenie upravené príslušnými zákonmi. Profesiové stavy, ktoré sú spravované formou profesiovej samosprávy, zo zákona nachádzajú svoju organizačnú identitu v komore, ktorá sa právom označuje ako stavovská organizácia.

Stavovskou organizáciou z hľadiska sociálneho totiž komora je, a niet dôvodu toto označenie neprevziať i do právnych predpisov. Samozrejme by bolo v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, keby takýto stav bol stavom uzatvoreným a neprístupným, avšak takto to v profesiovej samospráve nie je. Každý, kto splní zákonom pevne definované podmienky, má právo na výkon daného povolania, toto právo je pod súdnou ochranou. Naopak, každý kto v priebehu doby prestane splňať zákonom stanovené kritéria, musí výkon povolania zanechať.

Tento postup zaručuje rovnosť osôb, pretože rovnosť v prístupe k povolaniu nie je bezbrehé právo každého robiť čokoľvek, ale právo, aby kritériá pre výkon povolania boli stanovené právne, a rovnako voči všetkým a po ich splnení aby prístup k určitému povolaniu už nebol znemožňovaný diskrimináciou z akéhokoľvek hľadiska / napr. pohlavie, rasa, národnosť /. Z horeuvedeného vyplýva, že pojem stavovská organizácia nemôže byť slepo zamieňaná s poňatím stavu za feudalizmu a nie je v žiadnom prípade neústavná. Označenie profesiových komôr za stavovské organizácie zodpovedá v plnom rozsahu sociologickému chápaniu tohto pojmu a je v súlade s ústavným poriadkom Slovenskej republiky.

PharmDr.Milan Lovecký- člen Lekárnickej komory